

HET ZELFMAT: Wat is dat?

Jan Schogt: "*handleiding helpmat*" verscheen als een eenvoudige wegwijzer voor degenen die kennis wensen te maken met het helpmat.

Johan Beije: "*introdactie in het fairyschaak*", kwam als inleiding in een aantal andere aspecten van het hetrodoxe schaak(probleem).

Er ontbreekt nog een eenvoudig verhaaltje voor degenen, die vreemd aankijken tegen het **zelfmat**. Mogelijk worden zij geholpen door het volgende stukje.

Misschien zeggen sommigen: dat zelfmat, is dat weer zo'n geval van nieuwlichters? Nee, dat is het bepaald niet. Er zijn al zelfmats bekend uit de 13^e eeuw en van nieuwlichterij is dus geen sprake.

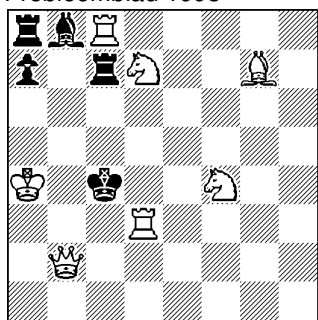
Uiteraard begon de echte ontwikkeling van het zelfmat, net als die van het directe (gewone orthodoxe) schaakprobleem pas in de vorige eeuw, maar toen werden er al vele gecomponeerd. In 1907, het derde jaar van de befaamde *Christmas-series* van A.C. White, verscheen reeds in die serie "*Les mille et un mats inverses*", een verzameling van 1001 zelfmatproblemen.

Wat is een zelfmat?

Dat is niet moeilijk aan te geven. De regels van het gewone schaak gelden alle: Alleen het doel is anders: Het gaat er niet om de koning van de tegenpartij mat te zetten maar *wit dwingt zwart* zo te spelen *dat de witte koning mat komt te staan*. Zwart helpt niet mee, sterker nog: zwart probeert tegen te werken!

Andere regels zijn er niet. Dus ook **niet** de eis dat een partij een stuk moet slaan als dat mogelijk is (zoals in "losing game" een spel dat hier wel gespeeld wordt). Niets van dat alles.

No.1 R.Paslack
Probleemblad 1993

Z#2 (5+7)

Eerst maar een voorbeeld Nr.1

Zelfmat in 2 zetten, dat wil dus zeggen dat wit begint en dan zo speelt dat zwart gedwongen wordt op diens tweede zet de witte koning mat te zetten, welk tegenspel zwart ook biedt. Onder het diagram ziet men in tijdschriften vaak alleen **zelfmat in 2** of **Z#2**, **Z+2**, **Z2m** of **Z2** staan.

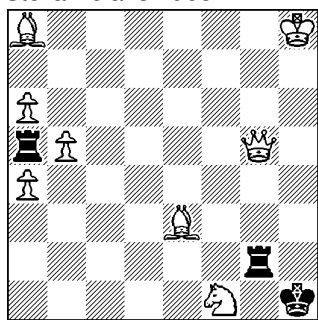
De stelling van nr.1 is eenvoudig. Het is duidelijk dat wit mat is als pion a7 weg is. Kunnen we die pion niet dwingen om op b6 te slaan? Dat kan als het witte paard van d7 op b6 schaak geeft, Maar dan moet wel c5 gedekt zijn, anders kan de zwarte koning naar c5 uitwijken, zodat pion a7 niet hoeft te slaan. Dus lijkt het er op dat 1.Lf8! (dekt c5) als sleutelzet in aanmerking komt. Er dreigt dan 2.Pb6+ axb6#. Zwart kan pareren door pion a7 te spelen. Zo ontstaan er twee varianten:

1... a6 2.Db5+ axb5#

1... a5 2.Db4+ axb4#.

We zouden c5 ook hebben ook kunnen dekken door 1.Ld4? (met dezelfde dreiging) maar dan is er na 1... a5 geen voorzetting: de loper op d4 verhinderd dan het mat op de a-lijn.

No.2 J.Korponai
Stella Polaris 1968

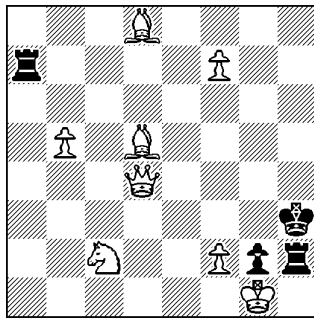
Z#2 (7+3)

Nr. 2 is ook een duidelijke opgave. Het is een tempoprobleem, want na de sleutelzet 1.La7! dreigt er niets. Zwart kan allen Ta5 spelen en dat levert drie varianten: 1... Txa4 2.Dh4+. Zwart moet het schaak opheffen en kan dat alleen doen door 2... Txb4# en dan is Kh8 mat, hetgeen de bedoeling was van wit. Evenzo:

1... Txb5 2.Dh5+ Txb5#

1... Txa6 2.Dh6+ Txa6#.

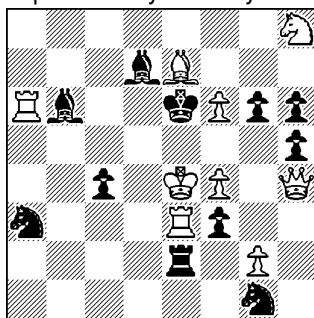
No.3 T.Kardos
 Probestista 1968

Z#2 (8+4)

De tempovorm is een gemakkelijke manier om zwart tot zetten te dwingen. Dit gebeurt in nr. 3; 1.f8P! Zwart laat Th2 maar even staan; die zou al meteen mat geven. Alleen Ta7 kan dus zetten. Waarheen hij ook gaat, hij wordt steeds genomen. Bijvoorbeeld 1... Ta8 2.Lxa8 Th1#. De andere 13 varianten van deze torenvangst zullen geen moeilijkheden bezorgen. Er is steeds maar één witte zet die tot het gewenste doel leidt.

No.4 B.G.Laws
 1e pr Hackney Mercury 1891

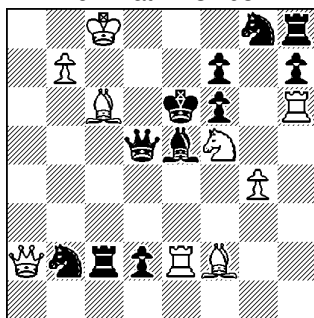
Z#2 (9+11)

Nr. 4 is meer dan 100 jaar oud. Laws heeft vele zelfmats op zijn naam staan. Het probleem is typisch voor die tijd. 1.Dg5! dreigt 2.Df5+ gxf5#. Zwart kan op verschillende manieren pareren. Het dreigende stuk nemen: 1... hxg5. Die zwarte pion dekt nu f4, zodat de witte daar niet hoeft te blijven staan: 2.f5+ gxf5#. Zwart kan ook velden rond de witte koning opgeven, die zou dan kunnen ontsnappen 1... c3 maar die ontsnapping kan wit juist mooi gebruiken: 2.Kd3+ Txd3#. Evenzo is er 1... Ph3 2.Kxf3+ Txe3#.

Een laatste verzet kan zwart bieden door schaak te geven: 1... Lc6+ wat wit weer opvangt met 2.Dd5+ Lxd5#.

In dit laatste probleem zagen we een merkwaardige parade van zwart: hij gaf de witte koning een vluchtveld. Dat zal in een orthodox probleem nooit een parade zijn (wel een verzwakking). Zulke speciale zelfmatparades zijn er meer. Als zwart in een orthodox probleem een wit stuk ontpent, dan is dat een verzwakking (die wit al of niet kan gebruiken). Maar in een zelfmat kan zo'n ontpenning juist zwart helpen.

No.5 A.M.Koldijk
 Elck Wat Wils 1937

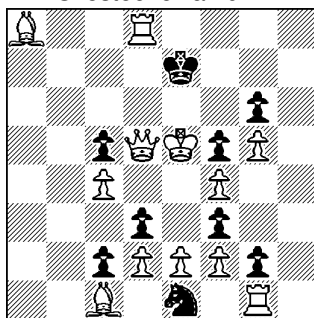

Z#2 (9+11)

Nr. 5 is een eenvoudig voorbeeldje. 1.Lh4! dreigt 2.Txf6+ Pxf6#. Als zwart nu looper c6 ontpent dan verijdt die looper het dreigende mat, doordat hij op e8 kan tussen plaatsen. Dus 1... Pc4 pareert. Wat is nu de verzwakking? Juist diezelfde ontpenning! Want nu dwingt 2.Ld7+ tot 2... Dxd7#.

We zien wel even dat ook het ontpennen van de zwarte dame voor zwart ongunstig uitpakt heeft. (in een orthodox probleem is het ontpennen van een zwart stuk door zwart juist gunstig voor hem). Bij het oplossen en het bestuderen van zelfmats moet men dus ook op dit andere aspect van de manoeuvres bedacht zijn.

No.6 J.Rusek
 1-2 pr. Gazeta
 Czestochowa 1971

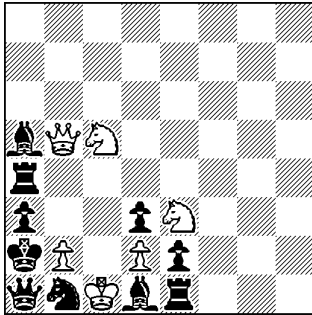

Z#2 (12+9)

Allerlei ideeën uit het orthodoxe probleem komen we in het zelfmat tegen. Vaak ook aangepast aan de zelfmat-gang-van-zaken.

In nr. 6 heeft zwart niet veel zetmogelijkheden. Alleen de twee pionnen kunnen op e2 slaan. Dan staat alles vast, op Pe1 na, dat dan op d3 of f3 mat moet geven. Deze overweging geeft ons wel de oplossing. De witte dame moet weg en toren d8 en looper a8 moeten de dekking van de matvelden opgeven dus: 1.Dg8! tempo 1... dxe2 2.Ld5 (interfereert Td8) Pd3#; 1... fxe2 2.Td5 (interfereert La8) Pf3#. Dit verschijnsel van interferenties tussen L/T op één snijpunt noemt men een Grimshaw.

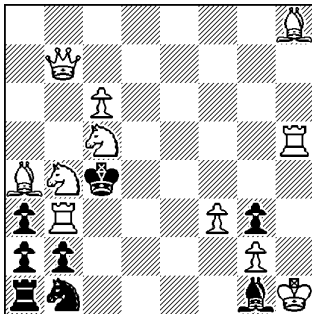
No.7 Milosevski & Mihajloski
Probleemblad 1971

Z#2 (6+10)

In nr. 7 ontmoeten we de zwarte Grimshaw: 1.Pd5! dreigt 2.Db3+ Lxb3#. 1... Tb4 2.Pc3+ Pxc3#; 1... Lb4 2.Dc4+ Lb3#.

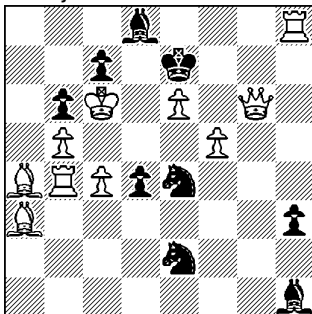
No.8 K.Mlynka
Schach-Echo 1968

Z#2 (11+8)

In nr. 8 staat op de onderste lijn een *halfbatterij*. Als looper of paard speelt ontstaat er in combinatie met de zwarte toren op a1 een batterij. Wel stuk er ook speelt de batterij is dodelijk. 1.Dg7! tempo 1... P~ 2.Dd4+ Lxd4#; en 1... L~ 2.Dc3+ Pxc3#; 1... Ld4 2.Dg4 Pc3#.

No.9 G.H.Drese
EV.Tijdschr. KNSB 1937

Z#2 (10+9)

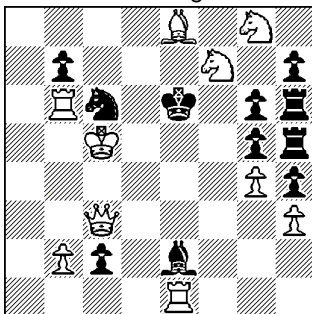
Nr. 9 zal zonder nadere uitleg duidelijk zijn:

1.Dh6! dreigt 2.Tb2+ Pc5# (of 2... Pd6#; zo'n matzetdual wordt de componist van een zelfmat niet kwalijk genomen)

1... Pc1 2.Tb1+ Pc5/Pd6#: 1... P2c3 2.Tb3+ Pc5/Pd6#; 1... P2g3 2.Dg5+ P2g5/Pf6; 1... Pf4 2.Dh4+ Pf5/Pg6#.

Steeds zijn er twee zetten mogelijk. We zullen in andere problemen vaker meervoudige mats tegenkomen.

No.10 M.R.Vukceвич
British Chess Mag. 1970

Z#2 (10+11)

Nr. 10 is een heel bijzondere prestatie: de vier promoties van een zwarte pion, worden elk door een andere witte zet gevolgd. In een orthodoxe tweezet is dit niet mogelijk. Om dit goed te kunnen waarderen is het nodig om na te gaan waarom wit steeds maar voor één enkele voorzetting kan kiezen.

1.b4! tempo; 1... c1D 2.Dc4+ Dxc4#; 1... c1T 2.Pxg5+ Txg5#; 1... c1L 2.De3+ Lxe3#; 1... c1P 2.Db3+ Pxb3#. Alle promoties door 1 pion wordt een AUW = Alumwandlung genoemd.

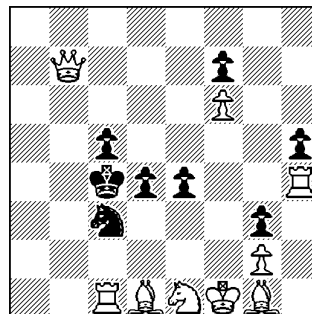
Nr. 11 is een volledig tempoprobleem met matverandering. Klaar ligt 1... d3 2.Le2+. dxe2# en 1... e3 2.La4 e2# met halfpenning. Maar wit heeft geen tempozet: 1.La4? faalt op 1... Ld3! Dus bedenkt wit een ander antwoord op 1... e3 door een kritische zet uit te voeren. 1.Lxh5! tempo; 1... d3 2.Le2 dxe2# en 1... e3 2.Tg4 e2#.

In nr. 12 zou wit met paard f3 op d2 schaak kunnen geven. Als dan de dame, toren of looper dat paard slaat zou de witte koning mat zijn als de witte toren e2 dat niet verhinderde. Dat brengt ons op het idee om de sleutelzet met de witte dame uit te voeren. Dan is immers Te2 door zwarte looper op h5 gepend na 2.Pxd2+ en geeft zwart wel mat. De witte dame moet dus weg maar waarheen?

We proberen eens: 1.Da4? Dit faalt op 1... Ta1! Immers na 2.Pxd2 komt er 2.Lxd2+ en dit is geen mat (3.Dxa1!) zo is er ook: 1.Db4? Dxc3!; 1.Dc4? Dxe2!; 1.De4? Dc2+!; 1.Df4? Dxe3!; Dg3? Lxf3!; Dxd7? Dxd6!.

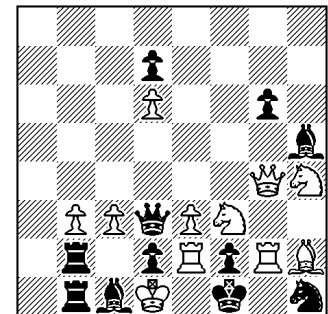
Goed is alleen 1.De6! waarna zwart geen slimme tegenzet meer heeft. Een *verleidingsprobleem*.

No.11 E.Boswell
Probleemblad 1952

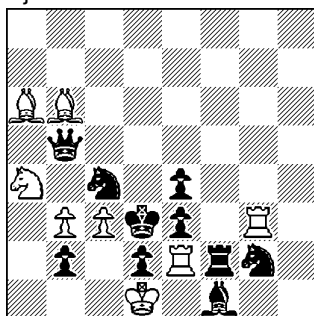
Z#2 (9+8)

No.12 N.Petrovic
3^e Pr. A.C.White-mem 1952

Z#2 (11+11)

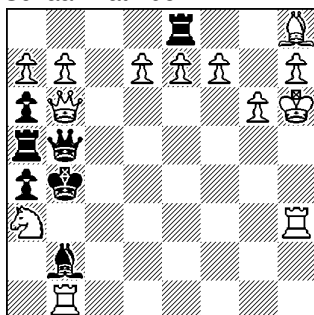
No.13 **A.M.Koldijk**
Tijdschrift KNSB 1940

Z#2 (8+10)

Van nr. 13 is de sleutel 1.La5! dreigt 2.Pxb2+ Pxb2#. Zwart pareert door de zwarte dame te spelen en daarmee zijn eigen paard op c4 te penen. Weer zo'n zelfmat verzwakking. 1... D~ (willekeurig) 2.Txd2+ Txd2#; Wit buit dus de penning van c4, die als parade geschiedde, nu uit als verzwakking. Maar zwart kan nog omschakelen door Te2 te penen: 1... Dh5 2.Tgxe3 Pxe3#. Die penning van de witte toren komt nu juist weer van pas.

No.14 **J.Hartong**
Schaakmat 1954

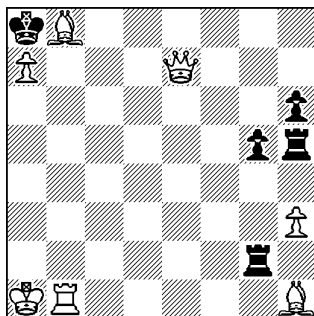
Z#2 (13+7)

Nr. 14 zal mogelijk de lachlust opwekken, als de zwarte toren e8 er maar niet meer is, dan kan zwart alleen nog Dxb6 spelen. Dat wijst direct op de sleutelzet:

1.g7! tempo.
De rest is duidelijk 1... Ta8/Tb8/Tc8/Td8/Te8/Tf8/Tg8/Th8/Txe7 2.bxa8T/axb8T/bxc8L/exd8T/exf8T/fxg8T/gxh8T/f8L Dxb6#.

Alle tot nu toe bekeken zelfmats zijn tweezetten. Het oplossen ervan verschilt in moeilijkheid weinig of niets van dat van gewone (orthodoxe) tweezetten. Om te oefenen zijn op **bladzijde 9** en verder een aantal zelfmatproblemen opgenomen. De oplossing zijn op bladzijden 10 e.v. te vinden.

No.15 **B.Sallay**
Die Schwalbe 1935

Z#3 (7+5)

Natuurlijk kennen we ook drie- en meerzettige zelfmats. In het algemeen zal het oplossen daarvan wat meer geduld en energie vragen dan de tweezetten. Maar – net als bij gewone problemen – de moeilijkheid varieert van probleem tot probleem. We bekijken een aantal driezetten. Nr. 15 herinnert wat de opbouw betreft aan tweezet nr. 2. ook hier is er een zwarte toren die driemaal naar de andere kant van het bord gestuurd wordt:

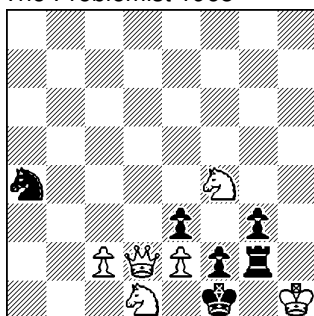
1.Lh2! tempo
1... Txh3 2.Df8+ Kxa7 3.Da3+ Txa3#
1... Th4 2.De8+ Kxa7 3.Da4+ Txa4#
1... g4 2.Dd8+ Kxa7 3.Da5+ Txa5#.

De sleutelzet van nr. 16 is 1.Dc1. Deze geeft een vluchtveld e1 aan de zwarte koning en dreigt 2.Pxf2+ Kxf2 3.Dg1+ Txg1#. 1... Ke1, pareert de dreiging niet alleen twee paardzetten doen dat:

1... Pb2 2.Pc3+ Pd1 3.Pfd3 T~#
1... Pc3 2.Pb2+ Pd1 3.Pbd3 T~#.

De toren kan steeds kiezen uit twee matzetten. De penning van de beide paarden wordt door wit wel benut.

No.16 **C.R.Flood**
The Problemist 1968

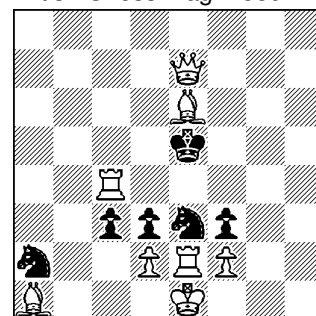

Z#3 (6+4)

Nr. 17 is een tempoprobleem 1.Th4! 1... Pb4 (of 1... Pc1) 2.Lc4+ de looper geeft met de batterij een aftrekschaak aan de zwarte koning, maar bovendien krijgt de koning een vluchtveld en dus de mogelijkheid te ontwijken. 2... Kf5. De looper pakt hem daarna weer aan: 3.Lxd3+ Pxd3#. Kenners zullen dit een *L-Rössel* noemen. Hetzelfde zien we in de andere varianten:

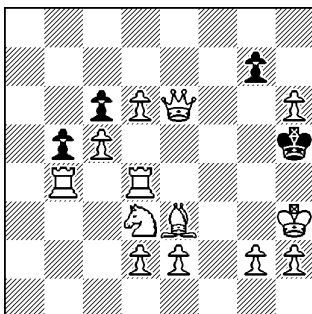
1... dxe2 2.Lb3+ Kf5 3.Lc2+ Pxc2#
1... fxe2 2.Lh3+ Kd5 3.Lg2+ Pxc2#.

No.17 **G.Hume**
British Chess Mag. 1889

Z#3 (8+6)

No.18 J.Hartong
The Problemist 1927

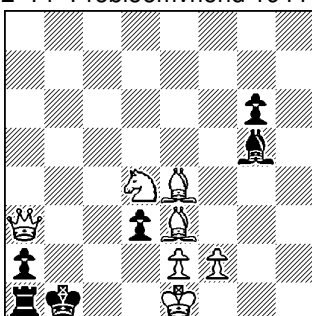
Z#3 (13+5)

Nr. 18 biedt een aan meer lezers bekend thema. Het zal duidelijk zijn dat de witte pion g7 op g4 mat zal moeten geven. Dan zullen de witte dame en toren toch niet g4 mogen dekken. Na de sleutelzet 1. Df6! Tempo gaat het zo:

- 1... gxf6 2.Tg4 f5 3.Lf4 fxg4#
- 1... g6 2.Pf2 g5 3.Pe4 g4#
- 1... g5 2.Td5 cxd5 3.Ld4 g4#
- 1... gxh6 2.Lg5 hxg5 3.e4 g4#

Inderdaad een *Pickaninny!* De derde zet van wit is telkens een interferentie van een witte toren. Let ook eens op hoe fijntjes de pion als hij snel gaat (1... g5) even wordt afgeremd.

No.19 J.B.Verdonk
2° Pr Probleemvriend 1944

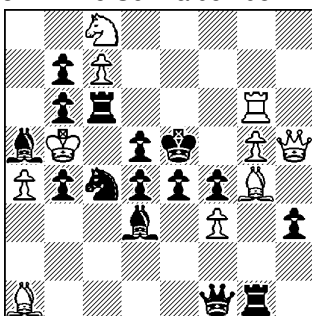
Z#3 (7+6)

Stond er geen loper op e3 in nr.19 dan kon wit met 1.Db2+ het gewenste mat afdwingen. Wits strategie zal dus bestaan uit het wegwerken van die loper.

- 1.Lf4! tempo;
- 1... Ld8 2.Lc7 (om 2... La5+ te verhinderen) 3.Db2+ Kxb2#
- 1... Le7 2.Ld6 ~ 3.Db2+ Kxb2#
- 1... Lf6 2.Le5 ~ 3.Db2+ Kxb2#
- 1... Lh4 2.Lg3 ~ 3.Db2+ Kxb2#
- 1... Lh6 2.Lxh6 g5 3.Db2+ Kxb2#.

De laatste variant valt een beetje uit de toon. Of vrolijkt hij de *L-L-oppositie* juist op?

No.20 M.Keller
3° Pr. Die Schwalbe 1984

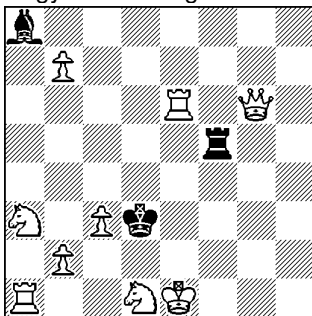
Z#3 (10+15)

Door nr. 20 zien we dat de hedendaagse componisten ook in het zelfmat de moderne ideeën van het orthodoxe schaakprobleem kunnen brengen.

- 1.Td6! dreigt 2.Txd5+A Kxd5 3.g6+B Pe5#
- 1... Txd6 2.g6+B Kf6 3.Lxd4+C Pe5#
- 1... e3 2.Lxd4+C Kxd4 3.Dh8+D Pe5#
- 1... exf3 2.Dh8+D Ke4 3.De8+E Pe5#
- 1... Txg4 2.De8+ Kf5 3.Txd5+A Pe5#

De tweede en derde zetten van wit – ze zijn gemerkt A...E – vormen een cyclus. Een hele prestatie! De zwarte koning kan 5 maal steeds weer naar een ander veld uitwijken. Maar hoe het schaak daarna ook gegeven wordt, het zwarte paard moet tussenzetten en matgeven. De componist zal er een hele kluit aan gehad hebben.

No.21 R.Popp
Magyar Sakkvilag 1912

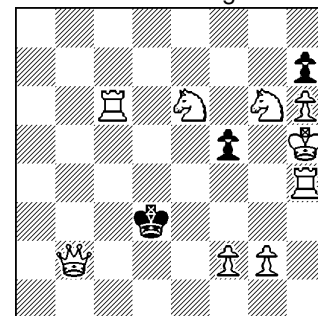
Z#5 (9+3)

Bij langere problemen is de witte koning vaak in het geheel niet opgesloten. De oplosser staat dan voor de opgave: "hoe maak in een matnet?". Bij nr. 21 gaat dat zo:

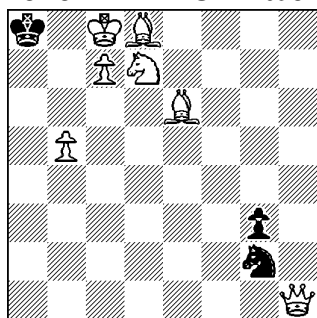
- 1.Te5 Lxb7 (enige zet) 2.Dd6+ Ld5 3.Pf2+ Txf2 4.0-0-0+ Td2 5.Kb1 Txd1#.

Het is gelukt!
Nr. 22 heeft een andere verrassing:
1.Pgf8 f4 2.Pxf4+ Ke4 3.P8e6 Kf5 4.P4g6 de beide paarden zijn van plaats verwisseld! Het andere paard kwam voor de slacht: 4... hxg6#.

No.22 W.Pauly
Schweiz. Schachztg 1919

Z#4 (9+3)

No.23 S.Limback

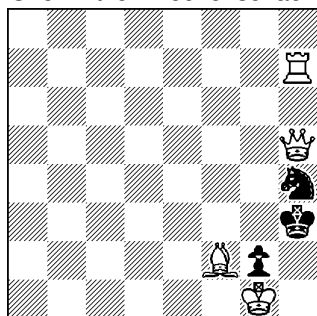
Z#8

(7+3)

Bij nr. 23 is natuurlijk de vraag: "hoe geeft het paard mat?". Het gaat zo: 1.Lc4 Ka7 2.b6+ Ka8 3.b7+ Ka7 4.Dg1+ Pe3 5.b8L Ka8 6.Ld5+ Pxd5 7.Dh1 g2 8.Pb6+ Pxb6#.

In nr. 24 gaat de witte looper van huis, moet toch weer g3 gaan controleren, waarbij hij – om pat te vermijden – geïnterfereerd wordt door de toren. Tenslotte keert hij als de zwarte koning veilig in het hok gezet is (met Tc4) terug naar huis om daar te blokkeren: 1.La7 Kg3 2.Lb8+ Kh3 3.Tc7 Kg3 4.Tc4+ Kh3 5.La7 Kg3 6.Lf2+ Kh3 7.Df3+ Pxf3#.

Voor degenen die dat wat zegt: er is hier een *Herlin (peri-kritische Indier)*. Anderen zullen dit spel zonder die kennis beslist waarderen.

No.24 W.Weber
Chemnitzer Wochenschach

Z#7

(4+3)

In nr. 25 staat een vijftal witte pionnen klaar om te promoveren. Ze komen niet allemaal aan bod, maar het viertal dat dit wel doet, vraagt in hiërarchische volgorde steeds een ander stuk: 1.h8D+ Kg6 2.Tg8T+ Kxf7 3.e8L+ Ke6 4.d8P+ Txd8#.

Een tweetal varianten op het zelfmat mag als slot nog gemeld worden.

Het **reflexmat** is een zelfmat waarbij een partij die mat kan geven dat ook meteen moet doen. Nr.26 is een duidelijk voorbeeld.

1.Kf4 tempo

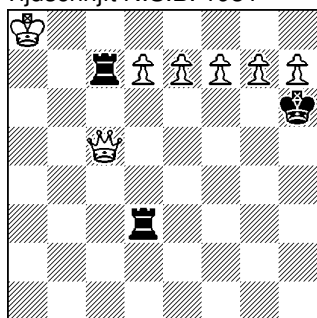
1... Pxb2 2.Ke5 Pd3#

1... Pc3 2.Kg3 Pe2#

1... Pxc5 2.Kg5 Pe6#

1... Pxb6 2.Ke3 Pd5#

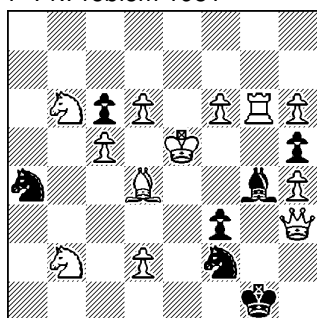
Afhankelijk van de keuze van het zwarte paard moet de witte koning een goed matveld zoeken. We zien hier een witte stervlucht.

No.25 K.Hannemann
Tijdschrift N.S.B. 1931

Z#4

(7+3)

Nr. 27 van Hans Burbach, de landgenoot die wel de meeste reflexmats op zijn naam heeft staan, heeft als sleutel 1.e8P tempo, na elke zet van zwart kan wit Tg7 ontpennen, die dan op f7 mat moet geven: 1... Lxb7 2.Pdf6 Txf7#, 1... e1~ 2.Tfb2 Txf7#; 1... Pb~ 2.Tbb2 Txf7#; 1... exf2 2.Pd4 Txf7#; 1... c4 2.Te5 Txf7#. Zwart ontpent zelf ook nog een keer: 1... e5 2.Lb1 (de looper moet weg!) Txf7#. Kan wit niet beginnen met 1.e8T? Neen, want dan moet wit na elke zwarte zet matgeven met 2.Ke7#! de reflexels geldt immers ook voor wit.

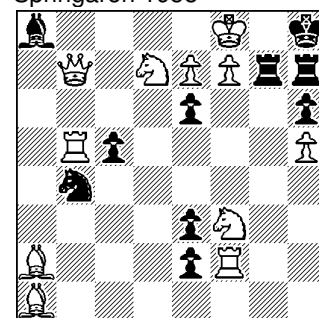
No.26 A.Chicco
1° Pr.Problem 1951

R#2

(12+7)

In het **semi-relexmat** bestaat de dwang om mat te geven alleen voor zwart.

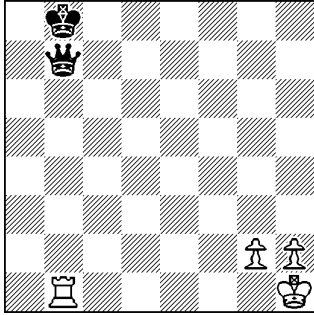
Een tweede variant die van het zelfmat voorkomt is de **zelfmatmaximum**. Als zwart aan zet is in een maximum dan moet hij de langste zet doen. Zijn er meer zwarte zetten van dezelfde lengte dan kan hij kiezen (en krijgen we meer varianten). Overigens kan dit maximum-principe ook in directe problemen voorkomen. In het zelfmat wordt het veel vaker toegepast.

No.27 H.Burbach
Springaren 1955

R#2

(11+10)

No.28 Guta Hagemann
Feenschach 1952

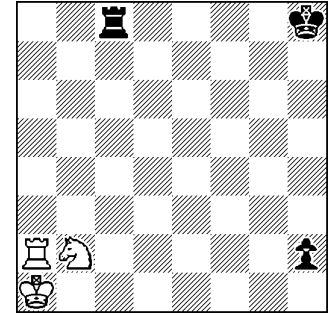

Z#3 Maximummer (4+2)

Een eenvoudig voorbeeld in nr. 28, dat ik niet alleen koos om zijn eenvoud, maar ook omdat de componist een vrouw is.

Het is duidelijk dat zwart in nr. 28 geheel gebonden is: 1.Tb2, Dxb2 (de langste zet) 2.Kg1 Dh8 3.Kh1 Da1 mat. De lengte van een zet is de afstand van de middelpunten van het veld van vertrek en dat van aankomst van het stuk. De zet Ka1-a2 heeft lengte = 1, Df8-f1 lengte = 7; Df7-a3 lengte = $5\sqrt{2} = 7,07$. Deze laatste zet is juist iets langer dan Df8-f1.

No.29 M.Zucker
3de Prijs Schach 1968

Z#7 Maximummer (3+3)

Nr.29 is een strijd tussen de torens.

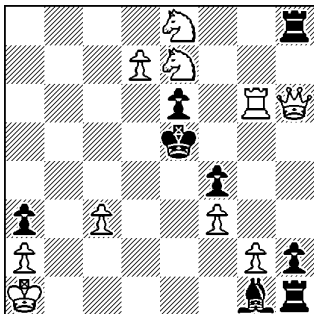
1.Ta8 Tg8 2.Tf8 Kg7 3.Tf6 Ta8+ 4.Ta6 Th8 5.Tg6+ Kf8 6.Tg1 Th3 7.Tb1 Ta3#.

Deze inleiding is niet bedoeld om de lezer te leren zelfmats op te lossen. Er is aangegeven wat een zelfmat is en door voorbeelden is dat, naar we hopen, verduidelijkt. De lezer zal nu weten waar het om gaat en dus wel eens zelf wat willen oplossen. Hierna worden daarom zelfmats gegeven, waarvan de oplossingen verder op zijn afgedrukt.

Succes gewenst bij het oplossen (niet te spoedig naar de oplossing kijken!)

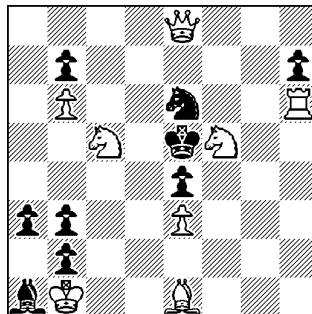
OEFENOPGAVEN

No.30 J.Bajtaj
Probleemblad 1953

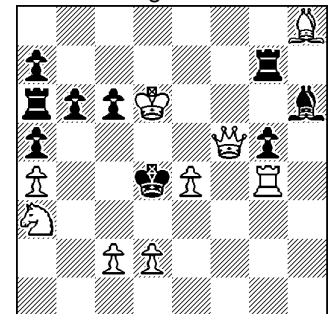
Z#2 (10+8)

No.31 W.A.Shinkman
The Week's News 1881

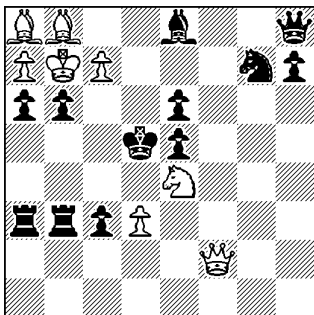
Z#2 (8+9)

No.32 G.Hume
Svenska Dagbladet 1924

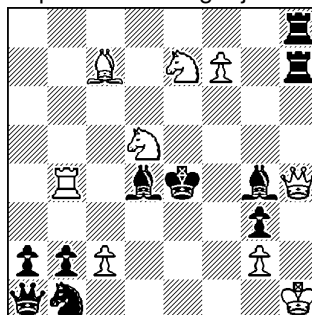
Z#2 (9+9)

No.33 M.R.Vukceovich
2° Pr. Problem 1969

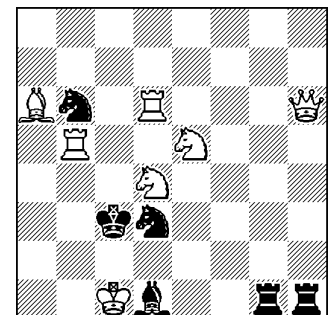
Z#2 (8+12)

No.34 Helene Pepeljeva
1e pr. Kazst.-Hongarije '67

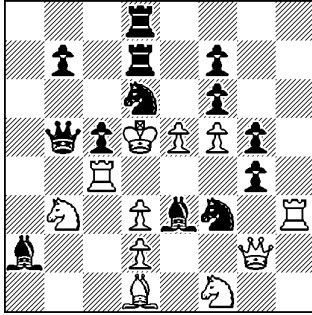
Z#2 (9+10)

No.35 L.Swedowski
2° Pr. Problemista 1971

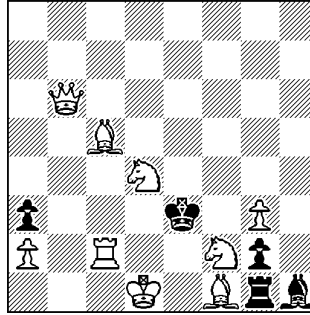
Z#2 (7+5)

No.36 B.Zappas
3e Pr. Problemistas 1970

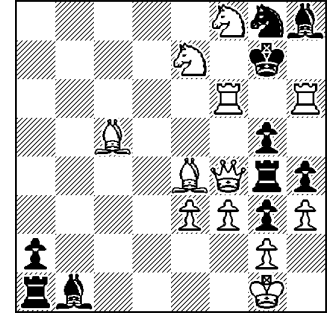
Z#2 (10+14)

No.37 E.Iwanow
4^e Pr. Brit.Chess Fed. 1961

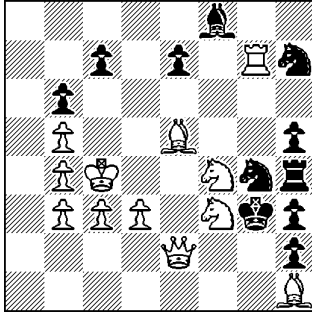
Z#2 (9+5)

No.38 G.Thomas
Arbejder Skak 1954

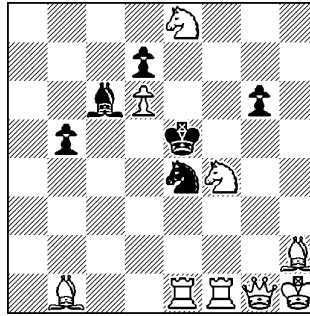
Z#2 (12+10)

No.39 E.Visserman
1e Pr. Brit Chess Fed. 60/61

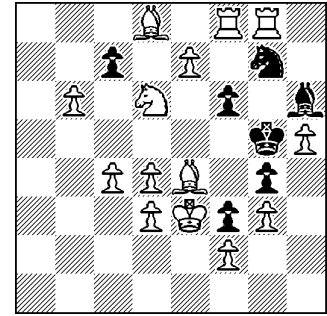
Z#2 (12+11)

No.40 A.Chicco
1e Pr. A.C.White-mem 1954

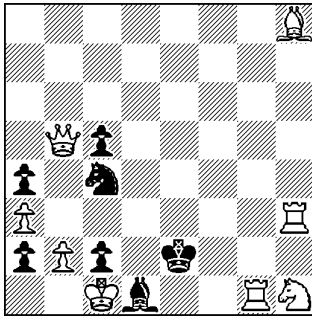
Z#2 (9+6)

No.41 T.Tikkanen
Stella Polaris 1967

Z#2 (14+7)

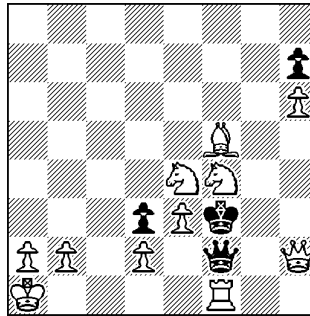
No.42 R.Kapica
3e Pr. Iwanow-Jub 1983

Z#2 (7+7)

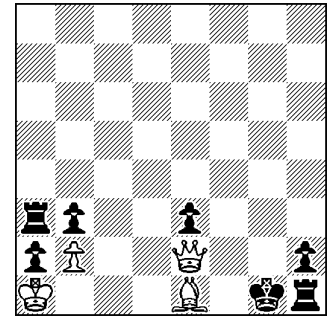
a) diagram
b) c5 naar h4

No.43 W.A.Shinkman
Humor in Schach 1904

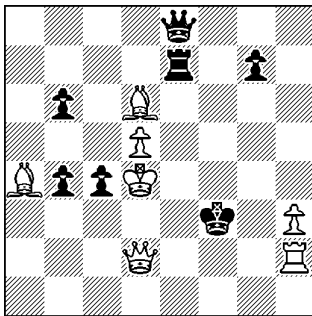
Z#3 (11+3)

No.44 A.Madsen
Bron 1968-1970

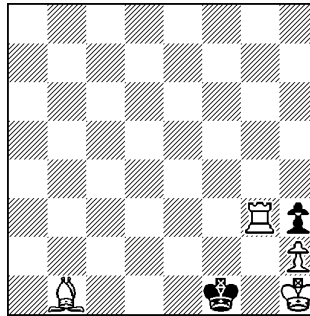
Z#3 (5+7)

No.45 M.R.Vukcevic
1e Pr. Die Schwalbe 1971

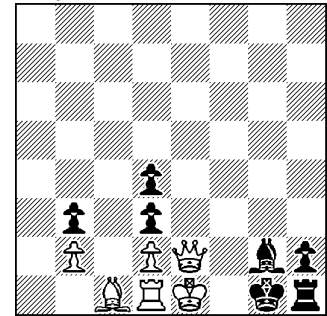
Z#3 (7+7)

No.46 L.E.Bledow
Schachzeitung 1846

Z#6 (4+2)

No.47 H.H.Cross
Fairy Chess Review 1949

a) #1; b) =1: (6+7)
c) Z#1; d) Z=1

30 Na elke zet van Th8 wordt deze genomen door wit en geeft Lg1 door aftrek (6 manieren) mat. De sleutel 1.g4! verandert daar niets aan, maar voegt wel de variant 1... fxg3 e.p 2.De3+ Lxe3#.

31 Er is geen simpele tempozet (die 1... a2 zou afdwingen). Oplossing: 1.Pe7! tempo. Het ontpende Pe6 draait een wiel en wordt zesmaal gepend en tweemaal genomen.

1... Pd8 2.Dxd8 a2#; 1... Pc7 2.Db8 a2#; 1... Pxc5 2.Db5 a2#; 1... Pd4 2.Lc3 a2#; 1... Pf4 2.Lg3 a2#; 1... Pf5 2.Dh5 a2#; 1... Pf7 2.Dh8 a2#; 1... Pf8 2.Dxf8 a2#.

32 Klaar liggen 1... Pxc5 2.Dd5+ cxd5# en c5 2.Dxc5+ bxc5#. Oplossing: 1.Df1! tempo en nu: 1... b5 2.Pxb5+ cxb5# en 1... c5 2.c4 b5#. *Halfbatterij met matverandering* (zie nr. 8)

33 1.De3! dreigt 2.Kc8+ Lc6#.

1... L~ 2.Dc5+ bxc5#; 1... Lb5 2.Kxb6+ Lc6#; 1... La4 2.Kxa6 Lc6#; de looper kan tweemaal *omschakelen*, veroorzaakt dan een interferentie, waarvan de witte koning kan profiteren.

34 1.Dh6! dreigt 2.Pc3+ Pxc3#.

Als parade ontpent de zwarte looper de witte dame, die van de vrijheid gebruik maakt om hem weer uit de lijn h1-h7 te trekken (Hume noemde dit het Dentist-thema. Een typisch zelfmat-thema).

1... Lh3 2.De6+ Lxe6#; 1... Lh5 2.Dg6+ Lxg6#.

35 1.De6! dreigt 2.Db3+ Lxb3#.

1... Pc4 2.Tb3+ Lxb3#; 1... Pd5 2.Pe2+ Lxe2#. Het paard sluit de lijnen a6-f1 en d6-d1 af, die wit daardoor ongestraft kan openen.

36 1.Dxg4! dreigt 2.De4+ Pxe4#.

1... Lf4 2.Td4+ cxd4# met penning van Pf3 en Pb3, 1... Pxd2 2.Pxc5+ Dxc5# met penning van Le3 en Tc4. Dit was dus een zwart en een witte *halfpenning*.

37 1.Da5? gxf1P/gxf1L/gxf1T+ 2.Dd2+/Dxa3+/De1+ Pxd2/Ld3/Txe1# maar, 1... Txf1+ weerlegt. 1.Df6? gxf1L 2.Txc3+ Ld3#; 1... gxf1P! en 1.Lxa3? gxf1P 2.Lc1+ Pd2#, maar nu 1... gxf1L! oplossing: 1.Db1! tempo 1... gxf1P 2.Dc1+ Pd2#; 1... gxf1L 2.Db3+ Ld3#.

38 1.Ld5! dreigt 2.Tfg6+, Thg6+, Th7+ en 2.Pf5+.

Je ziet vier dreigingen. Bij elke zwarte parade van zwart blijft er nog één witte dreiging over (Thema-Fleck). 1... Pxh6 2.Tfg6+ Lxg6#; 1... Txf4 2.Thg6+ Lxg6+#; 1... Pxe7 2.Th7+ Lxh7#; 1... Pxd6 2.Pf5+ Lxf5#.

39 1.De3! tempo.

1... Pg5 2.Pd5+ Pxe5#; 1... c6 2.Pg6+ Pxe5#; 1... Lxg7 2.Pd4+ Pxe3#; 1... c5 2.Pg5+ Pxe3#. Zwart en wit ontpennen beide Pg4 tweemaal.

40 1.Pc7! dreigt 2.Pe2+ Pg3#.

1... Kxd6 2.Pxg6+ Pg3#; 1... Kf6 2.Pe6+ Pf2#; 1... Kf5 2.Pd3+ Pf2#.

41 1.e8D? cxb6!; 1.e8T? cxd6!; 1.e8L? c5! 1.e8P! tempo.

1... cxd6 2.Pxd6 Kxh5#; 1... cxb6 2.Pb5 Kxh5#; 1... c6 2. c5 Kxh5#; 1... c5 2.d5 Kxh5#.

De probeersels falen alle op één van de zetten van pion c7. Op de andere zetten van die pion is er steeds een voortzetting voor wit. Niet steeds dezelfde! Ga dat vooral na. Een goede *verleidings-pickaninny*.

42 a) 1.Tc3? a1L 2.Da6 Lxb2# maar a1P!; 1.Lc3? a1P 2.Da6 Pb3#; maar 1... a1L!

1.Da6! tempo; 1... a1L 2.Tc3 Lxb2#; 1... a1P 2.Lc3 Pb3#. a) is een Hannelius-Grimshaw

b) 1.Da6? a1L! en nu helpt 2.Tc3 niet!

1.Lc1! tempo 1... a1L 2.Lb4 Lb2#; 1... a1P 2.Da6 Pc3#.

43 1.Dh4 Df1+ 2.De1 De2 3.Dd1 Dxd1#; 2... Df2 3.Df1+ Dxf1#; 2... Dg2 3.Dh1 Dxh1#.

44 1.Lg3 tempo;

1... Ta4 2.Lf4 ~ 3.Dg2+ Kxg2#; 1... Ta5 2.Le5 ~ 3.Dg2+ Kxg2#; 1... Ta6 2.Ld6 ~ 3.Dg2+ Kxg2#; 1... Ta5 2.Le5 ~ 3.Dg2+ Kxg2#; 1... Ta6 2.Ld6 ~ 3.Dg2+ Kxg2#; 1... Ta7 2.Lc7 ~ 3.Dg2+ Kxg2#; 1... Ta8 2.Lb8 ~ 3.Dg2+ Kxg2#.

45 1.Lc2! dreigt 2.Le4+ Txe4#

1,,, b3 2.Dc3+ Te3 3.Le4+ Dxe4#; 1... b5 2.Ld1+ Te2 3.De3+ Dxe3#; 1... c3 2.Dd1+ Te2 3.Le4+ Dxe4#.

46 1.Tg2? lukt niet, want zwart laat zich niet tot hxg2 dwingen.

1.Te3, Kf2 2.Te4 Kf3, Kf1 3.Lc2 Kf2 4.Ld1 Kf1 5.Lf3 Kf2 6.Lg2 hxg2#

47 Een grapje als slot.

a) 1.Df2#; b) 1.Dxg2+ Kxg2#; c) Dg4=; d) Df1+ Lxf1=.

Of men alle problemen opgelost heeft of ze alleen maar bekeken heeft, men zal gezien hebben dat de zelfmatproblemen heel gevarieerd zijn. Zij hebben soms een specifiek eigen inhoud, (bijvoorbeeld nrs. 8, 13, 33 en 35) naar bieden vaak ideeën thema's en combinaties, die we van het orthodoxe probleem kennen (bijvoorbeeld nrs. 7, 11, 18, 37 en 39). Ook de moderne tweezet-thematiek vinden we in het zelfmat weer. De hier gebrachte problemen vertoonden er enkele van (bijvoorbeeld nrs 20, 43).

Deze opmerkingen kunnen ook gemaakt worden voor speciale probleemrichtingen. Zo zijn er Boheemse en ook Nieuw-Duitse zelfmats, al heb ik er hier geen aandacht aan besteed.

De bedoeling van deze bladzijden is alleen geweest om degenen die vreemd tegen het zelfmat aankijken, wegwijs te maken. Ik vertrouw dat dit met dit materiaal mogelijk geweest is en vooral dat het zelfmat voortaan ook door hen bekeken en opgelost wordt.

Juli 1993 (bewerkt augustus 2007)

Albert Koldijk